

Tibetské dialekty

Lhaský dialekt se v exilových tibetských komunitách považuje za standardní. Na území současného Tibetu je úředním jazykem čínština. Přesto na většině venkova lidé čínsky neumí a domluvit se zde můžete pouze tibetsky.

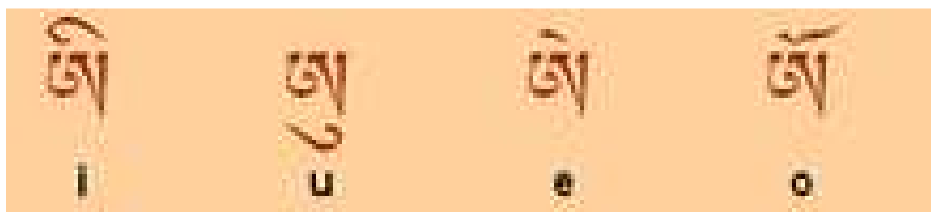
Dialekty centrálního Tibetu – Lhasy a okolí – a **dialekty Khamu** se vyznačují přísným dodržováním zdvořilé a běžné řeči (podobné tykání a vykání). V oblastech Amda se setkáte pouze s jednou formou řeči, neformální. Dialekty centrálního Tibetu jsou tónické (mají vysoký a nízký tón), tóny odlišují význam slova.

Něco málo z gramatiky

Tibetština má standardní abecedu, která obsahuje **30 písmen** (souhlásek) a **4 diakritická znaménka**, která představují samohlásky. Na základě psaného textu se mohou Tibetané ze všech koutů země dorozumět. Gramotní jsou v Tibetu vždy mniši v kláštorech. Číst a psát tibetsky umí dnes většina vesničanů, méně vesničanů z odlehlých oblastí a jen málo nomádů. Tibetština je na školách zakazována a nahrazována mnohem složitější a Tibetanům nesrozumitelnou čínštinou.

Výslovnost samohlásek a samohláskových dvojhlásek

- ཨ Like "a" in "alone"; like "a" in "cat" (a)
- ཨཱ Like "aw" in "paw" (â)
- ེ Like "e" in "bet" (e)
- ཱེ Like "i" in "in" (i)
- ེེ Like "ee" in "seen" (í)
- ཱེེ Like "o" in "so" (ó)
- ེེེ Like "e" in "father" (ö)
- ཱེེེ Like "ue" in "glue" (ú)
- ེེེེ Like "oo" in "soon" (ū)
- ཱེེེེ Like "ee" in "seen" but with rounded lips (ü)
- ེེེེེ Like "ay" in "day" (ä)

Výslovnost souhlásek a souhláskových dvojhlásek

- ᠎ Like "k" in "skill" (k)
- ᠎ Like "k" in "kill" (kh)
- ᠎ Like "g" in "garden" (g)
- ᠎ Like "ng" in "sing" (ng)
- ᠎ Like "ch" in "charge" (ç)
- ᠎ Like "ch h" in "punch hard" (çh)
- ᠎ Like "j" in "jar" (j)
- ᠎ Like "ny" in "canyon" (ñ)
- ᠎ Like "t" in "stop" (t)
- ᠎ Like "t" in "time" (th)
- ᠎ Like "p" in "spot" (p)
- ᠎ Like "p" in "pit" (ph)
- ᠎ Like "ts" in "weights" (t)
- ᠎ Like "ts h" in "fights hard" (th)
- ᠎ Like "ds" in "adds" (ds)
- ᠎ Like "s" in "treasure" (ž)
- ᠎ Like "z" in "zoo" (z)
- ᠎ Must be trilled - just like Spanish "r" (r)
- ᠎ Like "sh" in "shut" (š)
- ᠎ Like "s" in "suck" (s)

᠎	᠎	᠎	᠎
k	kh	g	ng
᠎	᠎	᠎	᠎
c	ch	j	ny
᠎	᠎	᠎	᠎
t	th	d	n
᠎	᠎	᠎	᠎
p	ph	b	m
᠎	᠎	᠎	
ts	tsh	dz	
᠎	᠎	᠎	᠎
w	zh	z	.
᠎	᠎	᠎	
y	r	l	
᠎	᠎	᠎	
sh	s	h	

Poslední písmeno abecedy, nulová souhláska ᠎, se nepřepisuje. Její přítomnost lze jednoznačně poznat z výskytu slabiky, která začíná samohláskou.

Větná stavba

Sloveso stojí vždy na konci věty, větné členy se ve větě používají v pořadí:

podmět + předmět + přísudek

Pozdravy, oslovení, uvítání a loučení

Základním **pozdravem** v celém Tibetu je བློ་ཤིས་བདེ་ལེགས་ {**taši dele**}, na uvítání, při loučení, při blahopřání, požehnání apod.

V severním Tibetu (provincie Qinghai, Gansu, Sichuan) platí pozdrav བདེ་ཚལ་ {**demo**}, na uvítání, při loučení, je považován za méně formální.

Ve východním Tibetu (provincie Sichuan, Yunnan, Qinghai) platí neformální pozdrav ཚེ་རིང་ {**cche-ring**}, na uvítání a při loučení.

Jak se máte? Formálně: རྒྱུད་རང་བདེ་ལོ་ཡིན་ནམ་ {**khje-rang depo jin nam**}, popř. རྒྱུད་བདེ་ཚལ་ {**khje demo**} (neformálně; Amdo)

Promiňte, prosím vás,... བློ་ཤིས་བདེ་ལེགས་ {**taši dele**}, བདེ་ཚལ་ {**demo**}, མ་རྩ་ {**aro**} (Amdo), Tibetáni nemají ve zvyku se před dotazem o pomoc zvlášť uvádět, pozdraví a zeptají se.

Omlouvám se, promiňte དགོངས་དག། {**gong-dag**} (běžnější, hovorové), popř. formálně: དགོངས་པ་མ་ཚོམ་ {**gong-pa-ma-cchom**}

Základní fráze a slovíčka

Nerozumím ཉ་གོ་མ་སོང་ {**ha-go-ma-song**}

Nevím ཉ་གོ་མ་སོང་ {**ha-go-ma-song**} (univerzální), མི་ཤིས་ {**mi-ši**} (neformální, severní dialekt)

Ano རེད་ {**re**}

Ne མ་རེད་ {**ma re**}

Chci... ང་ལ་...དགོས་ {**nga la.....gö**}

Nechci... ང་ལ་...མི་དགོས་ {**nga la....mi gö**}

Děkuji. བཀའ་འདྲིན་ཚེ་ {**ka-drin-čhe**} (běžné), ལྷགས་རྗེ་ཚེ་ {**thug-dže-čhe**} (Lhasa)

Máš...? ...ཡོད་པས་ {...**jö-pe**}, ...མེ་ཡོད་ {...**e-jö**}

Mám... ...ཡོད་ {...**jö**}

Nemám... ...མེད་ {...**me**}

Kdo? ལྷ་ {**su**}

Já ང་ {**nga**}

Ty རྒྱུད་ {**khje**} (formálněji), རྒྱུད་ {**khjo**}

On ཁོང་ {**khong**} ཁོ་ {**kho**} (neformálně)

Ona ཁོང་ {**khong**} མོ་ {**mo**}

My ང་ཚོ་ {**nga-ccho**}

Vy རྒྱུད་ཚོ་ {**khje-ccho**} རྒྱུད་ཚོ་ {**khjo-ccho**} (neformálně)

Oni ཁོ་ཚོ་ {**kho-ccho**}

Co to je? འདི་ག་རེ་རེད་ {di ga-re re}, འདི་ཅི་ཞིག་རེད་ {di či-šig re}

Toto འདི་ {di}

Tamto དེ་ {de}

Kde? ...ག་པར་ཡོད་རེད་ {...gapar jö-re} ...གང་ན་ཡོད་ {...gang na yö} (Amdo)

Tady འདིར་ {dir} འདི་ན་ {di na}

Tam དེར་ {der} དེ་ན་ {de na}

Kolik je hodin? ལུས་ཚད་ག་ཚད་རེད་ {dü-cchö ga-cö re}

Kdy? ག་དུས་ {ga-dü}, བཅ་ {nam}

Dnes དེ་རིང་ {dering}

Zítرا སང་ཉིན་ {sang-ñin}, གནང་ཀྱ་ {nang-ka} (Amdo)

Včera ལ་སང་ {kha-sang}

Ráno རོགས་པ་ {šog-pa}

Dopoledne མུ་དྲོ་ {nga-dro}

Odpoledne ཕྱི་དྲོ་ {či-dro}

Večer དགོང་མོ་ {gong-mo}

Pondělí གཟའ་ལྷ་པ་ {sa-da-wa}

Úterý གཟའ་མིག་དམར་ {sa-mig-ma}

Středa གཟའ་ལྷག་པ་ {sa-lhag-pa}

Čtvrtek གཟའ་ལུང་ལུ་ {sa-phur-wu}

Pátek གཟའ་པ་སངས་ {sa-pa-sang}

Sobota གཟའ་ཐེན་པ་ {sa-pen-pa}

Neděle གཟའ་ཉི་མ་ {sa-ñi-ma}

Tento týden གཟའ་འཁོར་འདི་ {sa-khor-di}

Příští týden གཟའ་འཁོར་རྗེས་མ་ {sa-khor dže-ma}

Minulý týden གཟའ་འཁོར་ཕྱོད་མ་ {sa-khor ngon-ma}

Dobrý ཡག་པོ་རེད་ {jag-po re}, ཉལ་གི་ {šagi} (hovorové, pouze Amdo)

Špatný ངན་པོ་རེད་ {ngên-po re}, མི་ཉལ་གི་ {mi šagi} (hovorové, pouze Amdo)

Velký ཆེན་པོ་ {čhen-po}

Malý རྒྱུ་རྒྱུ་ {čhung-čhung}

Drahý རྩོད་ཚད་མཐོ་ {gong-cche tho} (Lhasa), རྩོད་ཚད་ཀླུ་ལྷོ་གི་ {gormo ka-gi} (Amdo)

Kolik to stojí? འདི་རྩོད་ཚད་མཐོ་ཚོད་རེད་ {di gormo gacö re}

Peníze དངུལ་ {ngul}, རྩོད་ཚད་ {gormo}

1 {čig}

2 {ñi}

3 {sum}

4 {ši}

5 {nga}

6 {drug}

7 {dün}

8 {gje}

9 {gu}

10 {ču}

11 {ču-čig}

12 {ču-ñi}

20 {ñi-šu}

30 {sum-ču}

40 {ši-ču}

100 {gja}

156 {gja dang nga-ču drug}

1000 {tong}

Tibet བོད་ {bö}

Čína རྒྱ་ནག་ {gja-nag}

Indie རྒྱ་གར་ {gja-gar}

Česká republika ཅེ་ཁེ་ {čeke}

Evropa ཡུ་རོབ་ {jurob}

Město རྫོང་ཁྱེར་ { drong-khjer }
Vesnice རྫོང་གསེབ་ { drong-seb } (Lhasa), རྗེ་བ་ { de-wa } (univerzální)
Ulice ལམ་ { lam }
Kláster དགོན་པ་ { göng-pa }
Nemocnice མཉམ་ཁང་ { men-khang }
Policie ཉེན་རྟོག་ཁང་ { ñen-tog-khang }
Hotel མགོན་ཁང་ { drong-khang }
Restaurace ཟ་ཁང་ { sa-khang }
Hospoda ཆང་ཁང་ { čhang-khang }
Záchod གསང་རྩོད་ { sang-čhö }, རྩོད་ཁང་ { čhö-khang }
Internetová kavárna དྭ་ཁང་ { dra-khang }
Tržiště, obchod རྩོམ་ར་ { throm-ra }
Jídlo ཁ་ལག་ { kha-lag } ཟ་མ་ { sa-ma }
Maso ་ག་ { ša }
Hovězí ཚག་ག་ { chag-ša }
Vepřové བག་ག་ { phag-ša }
Jehněčí ལུག་ག་ { lug-ša }
Jačí གཡག་ག་ { jak-ša }
Nejím maso. ང་ག་མི་བ་ { nga ša mi sa }
Brambory རྩོག་ཁོག་ { šo-khog }
Rýže འབྲས་ { dre }
Nudle ཐུག་པ་ { thugpa }
Sýr ལྷ་ར་ { čhu-ra }
Máslo མར་ { mar }
Jogurt རྩོ་ { šo }
Ovoce ཉེན་རྟོག་ { šing-tog }, ཉེན་འབྲས་ { šing-dre }
Lžice ཐུར་མ་ { thur-ma }
Voda ལྷ་ { čhu }
Čaj ་ { dža }
Mléko རྩོ་མ་ { oma }
Mléčný čaj རྩོ་མ་ { odža }
Pivo བི་ར་ { bira }
Nepiji alkohol. ང་ཆང་མི་འབྲུང་ { nga čhang mi thung }

Nádraží འབབ་ཚེགས་ {bab cig}

Vlak རི་ལུ་ {rilu} (Lhasa), མེ་འཁོར་ {me-khor}

Autobusové nádraží ལྷང་འཁོར་འབབ་ཚེགས་ {lang-khor bab-cig}

Autobus ལྷི་ལྷོད་ལྷང་འཁོར་ {chi-cho lang-khor}

Auto ལྷང་འཁོར་ {lang-khor}, མོ་ཏྲ་ {mo-dra} (Lhasa)

Taxi ལྷ་གཏོང་ལྷང་འཁོར་ {la-tong lang-khor}

Letiště གནམ་གྲུ་ཐང་ {nam-dru-thang}

Letadlo གནམ་གྲུ་ {nam-dru}

Řeka ལྷ་ {chu}

Hora རི་ {ri}, zasněžená hora ཁངས་རི་ {khang-ri}

Pastviny ལྷ་ཐང་ {ca-thang}

Nomád འཕོག་པ་ {drog-pa}

Mnich ལྷ་པ་ {dra-pa}, མ་ལུ་ {a-khu} (Amdo)

Mniška མ་མེ་ {a-ne}

Lékař ལྷན་པ་ {men-pa}

Policista ཉེན་རྟོག་པ་ {nen-tog-pa}

Řidič ཁ་ལོ་པ་ {kha-lo-pa}